

закладах: посібник. молодша група Іч., ІІ ч., середня група Іч., ІІ ч., старша група Іч., ІІ ч.– К.: «Літера ЛТД», 2011- с.288

3. Трикоз С.В. Корекційне спрямування змісту занять з ліплення дошкільників з порушеннями розумового розвитку / Галина Мерсіянова: Життєві віхи. Науковий шлях: Науково-методичний посібник / За ред. В.В. Засенка – Київ: Фенікс, 2014.- С. 236-247.

Чеботарьова Олена,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
завідувачка відділу освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку
Інституту спеціальної педагогіки та психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України,
м. Київ, Україна

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ВІДПОВІДНО ДО СТРАТЕГІЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Відповідно до Концепції Нової української школи, в якій визначаються завдання і цілі сучасної освіти школярів, пріоритетом є компетентнісний підхід до навчання, орієнтація на формування життєвої компетентності дитини з метою ефективної соціалізації та інтеграції у суспільство.

Процес соціалізації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку передбачає успішну підготовку їх до самостійного життя, посильної діяльності та участі в суспільному житті, їхнього самовизначення. Саме такі завдання постають перед навчальними закладами, де навчаються, виховуються та опановують основи професій учні з порушеннями інтелектуального розвитку.

Сучасні наукові дослідження, присвячені соціалізації учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, активізації їхньої пізнавальної діяльності; особливостям професійного орієнтування та розвитку професійних якостей, як основи успішної соціально-трудової адаптації школярів, забезпеченню корекційної спрямованості та психолого-педагогічного супроводу навчання, суттєво доповнюють науково-методичні засади корекційно-розвивального навчання школярів та запровадження інноваційного змісту освіти учнів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах Нової української школи (В. Бондар, Г. Блеч, А. Висоцька, І. Гладченко, І. Дмитрієва, А. Долженко, Г. Мерсіянова, С. Миронова, О. Мякушко, К. Рейда, В. Синьов,

М. Супрун, І. Сухіна, І. Тат'яничкова, В. Товстоган, С. Трикоз, О. Хохліна, Д. Шульженко та ін.).

Отже, на основі експериментальних досліджень було розроблено зміст програмного та корекційно-розвивального забезпечення навчання учнів з порушеннями інтелектуального розвитку, який розроблено авторським колективом науковців та педагогічних працівників м. Києва, Дніпра, Борислава та ін. Актуальним питанням сьогодення є розроблення інноваційних стратегій навчання школярів з інтелектуальними порушеннями, підготовка їх до самостійної життєдіяльності та формування життєвої компетентності для успішної подальшої соціальної адаптації.

Типову освітню програму для 1-4 класів для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Концепції Нової української школи, Державного стандарту початкової освіти (2018 р.), з урахуванням Типових освітніх програм для закладів загальної середньої освіти, сучасних досягнень спеціальної педагогіки та психології щодо навчально-пізнавальних можливостей дітей з порушеннями інтелектуального розвитку.

У програмі визначено вимоги до конкретних очікуваних результатів навчання (предметно-орієнтовані компетентності); вказано відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. У пояснювальній записці до кожного предмету чи інтегрованого курсу представлено корекційно-розвивальні завдання та спрямованість навчального предмету, реалізація яких є обов'язковою умовою навчання.

Програму побудовано з урахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- корекційно-розвивальної спрямованості навчання;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;
- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних

компетентностей;

- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;

- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;

- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у школярів з інтелектуальними порушеннями таких ключових компетентностей: володіння державною мовою; можливість спілкуватися рідною мовою, математична компетентність, компетентності у галузі природничих наук, соціально-трудова компетентність; екологічна компетентність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності, культурна компетентність, основи фінансової грамотності.

Спільними для всіх ключових компетентностей є вміння спілкуватися, взаємодіяти та співпрацювати з дорослим та однолітками, сприймати інструкції та навчальні завдання, керувати емоціями, регулювати власну поведінку.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми рекомендується використовувати внутрішньо предметні і міжпредметні зв'язки, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до змісту навчання дітей з інтелектуальними порушеннями, котрі розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку. Предметні компетентності для дітей з різним рівнем інтелектуальних порушень мають диференційований характер (для дітей з легким та помірним ступенем). Програмові компетенції для дітей з помірним ступенем інтелектуального порушення у Типовій програмі виокремлено під спеціальним позначенням -*. Зміст навчання для таких учнів добирається індивідуально, у відповідності до їхніх пізнавальних можливостей.

Індивідуальна освітня траєкторія для учнів з помірним ступенем інтелектуального порушення охоплює предметний та соціально-орієнтований напрями навчання. Ключову роль відіграють не навчальні дисципліни, а

предмети, що сприяють формуванню та розвитку життєво-необхідних навичок. Наскрізними корекційно-розвивальними напрямами для дітей з помірним ступенем інтелектуального порушення є:

- розвиток навичок соціально-побутового орієнтування;
- формування навичок здорового способу життя;
- розвиток навичок самообслуговування;
- формування навичок комунікації;
- навчання побутовій ручній праці;
- навчання грамоті та елементарним рахунку.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, розвитку пізнавальної діяльності, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності можуть розробляти освітні програми – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проектів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання.

Упродовж навчання в початковій школі учні навчаються способам самоконтролю, що сприяє вихованню відповідальності, розвитку інтересу, своєчасному виявленню прогалин у знаннях, уміннях, навичках та їх корекції.

Зазначимо, що основною новацією, яка входить в практику навчання учнів інтелектуальними порушеннями 1-4-х класів, є структурування змісту початкової освіти на засадах інтегрованого підходу у навчанні. Дидактичний зміст процесу інтеграції полягає у взаємозв'язку змісту, методів і форм роботи.

Відповідно інтеграцію навчального матеріалу з різних навчальних предметів здійснюють навколо певного об'єкту чи явища довкілля, або навколо розв'язання проблеми міжпредметного характеру, або для створення творчого продукту тощо.

Отже, впровадження інноваційного змісту, що передбачає використання в практиці навчання типової освітньої програми для дітей з порушеннями інтелектуального розвитку, дає змогу вчителю самостійно обирати й формувати інтегрований та автономний спосіб подання змісту із освітніх галузей, добирати дидактичний інструментарій, орієнтуючись на індивідуальні пізнавальні запити і можливості учнів. Особливого значення у дидактико-методичній організації навчання надається його зв'язку з життям, з практикою застосування здобутих уявлень, знань, навичок поведінки в життєвих ситуаціях. Обмеженість відповідного досвіду учнів з порушеннями інтелектуального розвитку потребує постійного залучення до предметно-практичної діяльності.

Педагогічна стратегія, яка опирається на наслідувальні механізми у розвитку пізнавальних процесів молодших школярів, і передбачає пріоритетне використання наочності, зорових опор, зразків, алгоритмів, поетапного контролю, збагачується полісенсорним підходом, що зумовлює активізацію пізнавальної діяльності учнів, сприймання ними властивостей і якостей предметів і явищ природного і соціального оточення, здійснення пошукової діяльності, що в цілому сприяє ефективному формуванню ключових та предметних компетентностей учнів.

Список літературних джерел:

1. Закон України про освіту (2018). Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Концепція Нової української школи (2017). Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
3. Державний стандарт (2018). Режим доступу <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/prozatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti>
4. Типова освітня програма початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 1 класів з інтелектуальними порушеннями (2018) Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/71142>
5. Чеботарьова О.В. Теоретичні та методичні основи реалізації змісту освіти дітей з порушеннями інтелектуального розвитку. *Теорія і практика*

Чепчина Ірина

ВГОІ «Українське товариство глухих»,
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ДОСТУПНІСТЬ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ЖЕСТОМОВНИХ ОСІБ

Освітній процес передбачає, перш за все, передачу молодому поколінню накопичених суспільством знань. Як зробити ці знання і сам процес навчання інформаційно доступним для глухих дітей, які позбавлені можливості отримувати інформацію на слух? Підкреслюю, що мова йтиме саме про глухих дітей, які потребують спеціальної організації навчального процесу. Для повноцінної передачі інформації на уроці цим дітям учителю замало досконало володіти педагогічними методиками і мати найсучасніше мультимедійне забезпечення. Найпершою вимогою до вчителя, на моє глибоке переконання, має бути безумовне володіння жестовою мовою – рідною мовою глухих дітей.

Широке використання жестової мови в освітньому процесі для забезпечення його інформаційної доступності для глухих дітей передбачено в низці міжнародних і державних документів.

Перш за все, це Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, ратифікована Україною, яка, зокрема у п. 4 статті 24 «Освіта» зазначає, що «держави-учасниці вживають належних заходів для залучення до роботи вчителів, зокрема й учителів з інвалідністю, які володіють жестовою мовою (...), та для навчання спеціалістів і персоналу, що працюють на всіх рівнях системи освіти» (1).

В Україні першою спробою законодавчого закріплення права жестомовних осіб на навчання рідною мовою є Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» 1991 року, у ст.23 якого зазначено, що «жестова мова (...) є засобом спілкування та навчання і захищається державою» (2).